

Türkiye’de Lisansüstü Halkla İlişkiler Eğitimi Üzerine Bir Araştırma: Doktora Tezlerinin Halkla İlişkiler Alanına Katkısının Niceliksel İçerik Analizi (2008-2017)

Başak SOLMAZ*
Yunus ERGEN**
Öznur ALKAN***

ÖZ

Türkiye’de halkla ilişkiler alanındaki bilgi birikiminin özellikle son yirmi yılda büyük bir gelişim kaydettiği ve halkla ilişkiler mesleğinin gerek özel sektör gerek kamu kuruluşları gerekse kar amacı gütmeyen kurum ve kuruluşlarda güçlü bir yönetim fonksiyonu olarak rüştünü ispat ettiği bilinmektedir. Stratejik bir iletişim yönetimi olarak tanımlanan halkla ilişkiler alanının/mesleğinin nitelikli eleman ihtiyacını karşılamak amacıyla yirminci yüzyılın ortalarından itibaren verilmeye başlanan halkla ilişkiler eğitimi, yüzyılın sonlarına doğru olgunlaşmış ve yirmi birinci yüzyılın ilk çeyreğinde büyük bir gelişim kaydetmiştir. Türkiye’de yoğunluklu olarak üniversitelerdeki İletişim fakülteleri bünyesinde verilen halkla ilişkiler eğitiminin niteliği de son yıllarda üzerinde sıklıkla durulan ve kritiği yapılan konular arasında yer almış ve almaya devam etmektedir. Buradan hareketle bu çalışmada öncelikli olarak Türkiye’de hem lisans hem de lisansüstü düzeyde verilen halkla ilişkiler eğitimi ile ilgili genel bir değerlendirme yapılmış, ardından halkla ilişkiler alanında 2008-2017 yılları arasında yazılan doktora tezlerinin niceliksel içerik analizine yer verilmiştir. Çalışmanın iki temel amacı vardır. Bunlardan ilki Türkiye’deki lisans ve lisansüstü düzeyde verilen halkla ilişkiler eğitiminin mevcut durumunu nicelik bakımından ortaya çıkarmak, ikincisi ise halkla ilişkiler alanında yazılan doktora tezlerinin tasnifini yaparak bu tezlerin alana katkısının hangi konularda ve ne düzeyde olduğunu tespit etmektir. Bu bağlamda geride kalan on yıllık süre içerisinde yazılan 240 doktora tezi nicel içerik analizi tekniğiyle incelenmiştir. Araştırma kapsamında incelenen tezlerde, konular, yıllara göre dağılım, tezlerin yazıldığı üniversiteler, enstitüler, ana bilim dalları ve bilim dalları, dil, cinsiyet gibi unsurlar ele alınmıştır. Araştırma sonucunda, Türkiye’de halkla ilişkiler alanında lisans ve lisansüstü eğitim veren üniversite sayısında son yıllarda ciddi bir artış yaşandığı saptanmıştır. Halkla ilişkiler alanında verilen lisans eğitiminin devlet ve vakıf üniversitelerinde eşit sayıda olduğu görülürken, lisansüstü eğitimde devlet üniversitelerinin ön plana çıktığı tespit edilmiştir. İncelenen doktora tezlerinin neredeyse tamamının devlet üniversitelerinde verilen halkla ilişkiler doktora eğitimi neticesinde yazıldığı saptanmıştır. Araştırma bulgularına göre incelenen doktora tezlerinin konu dağılımına bakıldığında ise en fazla halkla ilişkilerin uygulanmasına ilişkin konulara ağırlık verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Halkla ilişkiler, lisansüstü halkla ilişkiler eğitimi, doktora tezleri, nicel içerik analizi.

An Assessment on Graduate Public Relations Education in Turkey; Quantitative Content Analysis of the Contribution of Doctoral Dissertations to Public Relations (2008-2017)

ABSTRACT

Knowledge in the field of public relations has shown great development the last twenty years, in Turkey. Public relations, a powerful management function, proved rational in the profession, the private sector, public institutions and non-profit organizations. Public relations education began in the middle of the twentieth century, and this training has made a great progress towards the end of the century. Public relations education in Turkey is given density within the communication department. The quality of public relations education has been frequently discussed in recent years. In this study, a general evaluation was conducted both of undergraduate and undergraduate public relations education in Turkey. Then, in the field of public relations, quantitative content analysis of doctoral theses written between 2008-2017 was included. There are two main purposes of working. First, are quantitatively reveal the current state of public relations education in Turkey. The second is to classify the doctoral dissertations written in the field of public relations, and to determine the extent to which these dissertations contribute to the field. In this context, 240 doctoral dissertations written over the remaining ten years have been examined by quantitative content analysis technique. The research covered topics such as dissertations topics, distribution according to years, theses, universities, institutes, main branches of science and branches of science, language, gender. As a result, in recent years in the public relations field in undergraduate and graduate education it has been determined that Turkey experienced a significant increase. While the number of undergraduate studies in the field of public relations was found to be equal among the state and foundation universities, it was determined that the state universities were in the foreground in the graduate education. Almost all

* Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, orcid no: 0000-0003-2157-7290, bsolmaz@selcuk.edu.tr

** Araş. Gör., Selçuk Üniversitesi, orcid no: 0000-0002-9906-5714, yunus.ergen@selcuk.edu.tr

*** Doktora Öğrencisi, Selçuk Üniversitesi, orcid no: 0000-0001-6599-4411, oznuredaalkan78@gmail.com

Makalenin Gönderim Tarihi: 13.02.2018; Makalenin Kabul Tarihi: 22.02.2018

of the doctoral dissertations examined were found to be related to the public at state universities in terms of doctoral studies. When the subject distribution of the doctoral dissertations analyzed according to the research findings is examined, it is reached that the emphasis is given to the subjects related to the application of public relations.

Keywords: Public relations, graduate public relations education, doctoral dissertations, quantitative content analysis.

1. Giriş

Multidisipliner bir alan olarak değerlendirilen halkla ilişkiler disiplini, özellikle yirminci yüzyılın son çeyreğinde, özel sektörün ve kamu kuruluşlarının yanında kar amacı gütmeyen kuruluşlarda dahi hayati bir öneme sahip olduğunu göstermiştir. İster kamu, ister özel sektör, isterse kar amacı gütmeyen kuruluşlar olsun günümüzde hemen her kurum ve kuruluşun bilgiye ulaşmak, değerlendirmek ve bu bilgiyi kendi çıkarı doğrultusunda yaymak gibi bir amacının bulunması halkla ilişkiler alanına stratejik bir hüviyet kazandırmıştır. Bu yönüyle halkla ilişkiler, kurum ve kuruluşların yönetim kademesinde, uygun iletişim teknikleriyle çözüm üretmeye yarayan bir “yönetim fonksiyonu” olarak konumlanmıştır (Vural ve Yurdakul, 2004; 254). Stratejik bir yönetim fonksiyonu olarak, gelişen enformasyon teknolojileri sayesinde önemini gün geçtikçe daha da arttıran halkla ilişkiler, bu alanda çalışabilecek nitelikli meslek erbabına da ihtiyaç duymaktadır. Söz konusu bu ihtiyacı giderebilmek ve alanla ilgili bilginin üretimini sağlamak amacıyla ülkemizde yirminci yüzyılın ortalarında tohumları ekilen halkla ilişkiler eğitiminin zamanla yaygınlaştığını ve günümüzde popüler bir ivme kazandığını söylemek mümkündür. Ancak gerek Türkiye’de gerekse dünyada verilen halkla ilişkiler eğitiminin nasıl olması gerektiği hususundaki tartışmalar ise tazeliğini korumaktadır. Bununla birlikte halkla ilişkiler alanında çalışacak halkla ilişkiler uygulayıcılarına verilecek eğitimin niteliği, mesleki standartların gelişmesinde ve profesyonelleşmede vazgeçilmez bir zorunluluk olarak görülmektedir. Halkla ilişkiler eğitimi, mesleğin kendine has özellikleri nedeniyle hem akademik hem de profesyonel anlamda geniş bir ortaklık içerisinde hareket etmeyi gerektirmektedir (Kocabaş ve vd., 2004; 222). Bu gereklilik, mevcut halkla ilişkiler eğitiminin niteliğini ve niceliğini ölçerek bu eğitimin nasıl olması gerektiği konusundaki araştırmaların yapılmasına da zemin hazırlamaktadır.

İletişim teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişmeler neticesinde “bilginin” yayılımı ve dolaşımı geçmişe oranla hız eksensli bir değişim ve dönüşüm geçirmiştir. Bununla birlikte bilgiye erişimin artık çok daha kolay olduğu söylenebilir. Doğruluğu ve geçerliliği tartışılrsa da bugün hemen her konuda istenilen bilgiye iletişim teknolojilerinin sunmuş olduğu araçlar/ortamlar sayesinde kolayca ulaşabilmek mümkündür. Bilgiye ulaşımın bu denli hızlı ve kolay olması nitelikli bilginin önemini daha da arttırmaktadır. Günümüzde nitelikli bilginin üretildiği ve öğretildiği en önemli merkezlerden birisi, belki de en önemlisi üniversitelerdir (Yengin, 2004; 174). Üniversitelerde üretilen bilginin, bilimsel bir muhteva taşıması hasebiyle doğruluğunun ve geçerliliğinin daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle bu merkezlerde üretilen ve öğretilen bilginin bireyin gelişimine daha fazla katkı sağladığı söylenebilir. Zira üniversitelerde üretilen ve öğretilen bilgi sayesinde çeşitli meslek dallarında nitelikli eleman ihtiyacının karşılanması da sağlanmaktadır. Günümüzde üniversite eğitimi verilen bu meslek dalları arasında en popüler olanların başında ise halkla ilişkiler mesleğinin geldiğini söylemek mümkündür. Öyle ki, bugün Türkiye’nin her bölgesinde halkla ilişkiler eğitiminin verildiği bilinmektedir. Bu durum verilen bu eğitimlerin niteliğini ve niceliğini ölçme, bu eğitimlerin halkla ilişkiler alanına katkısının ne düzeyde olduğunu tespit etme gerekliliğini de ortaya çıkarmaktadır. Buradan hareketle bu çalışma, Türkiye’de lisans ve lisansüstü düzeyde verilen halkla ilişkiler eğitiminin niceliksel olarak değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede çalışmanın ilk bölümünde öncelikli olarak Türkiye’deki iletişim eğitimi ve iletişim fakültelerinin genel durumu tarihsel perspektifle nicel verilere dayalı olarak değerlendirilecek daha sonra halkla ilişkiler eğitiminin gelişim süreci özce anlatılarak, Türkiye’deki lisans ve lisansüstü halkla ilişkiler eğitiminin niceliksel olarak değerlendirilmesi yapılacaktır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise Türkiye’de halkla ilişkiler alanında 2008-2017 yılları arasında yazılmış doktora tezlerinin halkla ilişkiler alanına katkısını değerlendirmek amacıyla nicel içerik analizi araştırmasına yer verilecektir.

2. Türkiye’de Halkla İlişkiler Lisans Eğitimi

Disiplinler arası bir disiplin olarak nitelendirilen halkla ilişkiler alanı, yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde ortaya çıkmış ve gelişimini yüzyılın sonlarına doğru arttırmış bir bilim dalı olarak varlığını sürdürmektedir. Halkla ilişkiler kapsamına alınan ilk faaliyetler/uygulamalar incelendiğinde bu uygulamaların daha çok

tanıtım ve propaganda çalışmalarıyla örtüştüğünü görmek mümkündür. Halkla ilişkiler alanına katkı sağlayan araştırmacılar, uygulayıcılar ve düşünürler zaman içinde halkla ilişkilerin gelişim göstermesine ve bir bilim dalı muhtevası taşımasına katkı sağlayacak çalışmalar ortaya koymuşlardır. Söz konusu bu çalışmalar özellikle yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren yükseköğretim kurumlarının dikkatini çekmiş, halkla ilişkiler bu kurumlarda ders olarak okutulmaya başlanmıştır. İlerleyen yıllarda ise yüksekokullar ve fakülteler bünyesinde halkla ilişkiler adı altında eğitim programları/bölümleri açılmaya başlamıştır (Yaşın vd., 2017; 455).

Türkiye’de halkla ilişkiler eğitiminin birçok Avrupa ülkesine kıyasla daha köklü bir geçmişe sahip olduğunu söylemek mümkündür. Halkla ilişkiler eğitim alanı Türkiye’de 1948’de Yahya Fehmi Tuna tarafından kurulan “İstanbul Özel Gazetecilik Okulu” ile oluşmuştur. Bu okul ilerleyen dönemlerde “Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Enstitüsü”ne daha sonra “Basın ve Yayıncılık Yüksekokulu”na son olarak ise “İletişim Fakültesi”ne evrilmiştir. 1966 yılında ise akademik anlamda ilk halkla ilişkiler eğitimleri verilmeye başlanmıştır. Söz konusu bu eğitimin ilk müfredat programı Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesine bağlı Basın ve Yayıncılık Yüksekokulu’nda 3. ve 4. sınıflardaki “uzmanlık bölümü” olarak başlamıştır (Okay, 2003; 20). 1990’lı yılların başına kadar halkla ilişkiler alanı Basın ve Yayıncılık Yüksekokulu’nun marjinal konularından birisi olarak kabul görmüş ancak üzerinde çalışılan bir alan olamamıştır. 1992 yılında çıkarılan 3837 sayılı kanun gereğince “Gazetecilik Okulu” ve “Basın Yayın Yüksek Okulu” olarak anılan tüm okulların adı “İletişim Fakültesi” olarak değiştirilmiştir. Bu tarihten itibaren devlet ve vakıf üniversitelerinde iletişim fakülteleri kurulmaya başlamıştır. Söz konusu bu fakülteler ilk yıllarda daha çok İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük metropol şehirlerde açılmış ilerleyen yıllarda ise Anadolu’ya yayılmaya başlamıştır (Tokgöz, 2003; 7, Okay ve Okay, 2008; 6). 1992 yılında Ankara, Gazi, İstanbul, Marmara ve Ege üniversitelerindeki iletişim fakülteleriyle birlikte Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi ve Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi’nin kurulmasıyla iletişim alanında eğitim veren üniversite sayısı beşten yediye yükselmiştir (Tokgöz, 2006;4).

1990’lı yılların ikinci yarısından itibaren iletişim fakültesi sayısında ciddi bir artış yaşanmıştır. Böylesine bir artışın yaşanmasında kuşkusuz vakıf üniversitelerinin kurulmasının da etkisi olmuştur. 1992-2000 yılları arasında 12’si devlet, 5’i vakıf olmak üzere toplam 17 olan iletişim fakültesi sayısı 2000-2010 yılları arasında 30’u devlet, 18’i vakıf olmak üzere neredeyse üç kat artarak 48’e yükselmiştir. 2010’lu yıllarda ise gerek devlet gerekse vakıf üniversitelerinde yeni iletişim fakülteleri açılmaya devam etmiştir. Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) ve Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) yerleştirme verilerine göre ise 2017 yılı Aralık ayı itibariyle Türkiye’de toplam 64 iletişim ve iletişim bilimleri fakültesinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu fakültelerin 42’si (%65,63) devlet, 22’si (%34,38) ise vakıf üniversitelerinin bünyesinde yer almaktadır. Mevcut fakültelerin 52’si (%81,25) aktif olarak eğitime devam ederken 12’sinde (%18,75) ise henüz eğitim başlamamıştır (Tablo 1).

Tablo.1 Türkiye’deki İletişim Fakültelerinin Genel Görünümü (Aralık 2017)

İletişim/İletişim Bilimleri Fakültesi	Devlet	(%)	Vakıf	(%)	Toplam	(%)
Eğitime Devam Eden	35	83,33	17	77,27	52	81,25
Eğitime Başlamamış	7	16,67	5	22,73	12	18,75
Toplam	42	65,63	22	34,38	64	100

İletişim fakültelerinin bölgelere göre dağılımlarına bakıldığında (Tablo 2), Türkiye’de en çok Marmara (24-%37,5) bölgesinde iletişim fakültesinin bulunduğu saptanmıştır. Marmara’yı sırasıyla İç Anadolu (10-%15,63) ve Karadeniz (8-%12,5) takip etmiştir. İletişim fakültesinin en az bulunduğu bölge ise Güneydoğu Anadolu’dur (3-%4,69).

Tablo 2. Türkiye'deki İletişim Fakültelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (Aralık 2017)

Bölge	Devlet	(%)	Vakıf	(%)	Toplam	(%)
Marmara	8	19,05	16	72,73	24	37,50
Ege	5	11,90	2	9,09	7	10,94
Akdeniz	5	11,90	2	9,09	7	10,94
Karadeniz	7	16,67	1	4,55	8	12,50
İç Anadolu	10	23,81	-	-	10	15,63
Doğu Anadolu	5	11,90	-	-	5	7,81
Güneydoğu Anadolu	2	4,76	1	4,55	3	4,69
Toplam	42	100	22	100	64	100

İlk olarak gazetecilik okulu bünyesinde verilmeye başlanan halkla ilişkiler eğitimi, zamanla basın ve yayıncılık yüksekokulları bünyesine daha sonra ise iletişim fakülteleri bünyesine geçmiştir. Günümüzde yoğunluklu olarak iletişim fakültelerinde verilen halkla ilişkiler eğitimi sadece bu fakülte ile sınırlı kalmamıştır. İletişim fakülteleri dışında çeşitli fakülte ve yüksekokullarda da halkla ilişkiler eğitimi verildiği bilinmektedir. Bununla birlikte halkla ilişkiler eğitiminin adlandırılmasında da farklılıklar göze çarpmaktadır. Bazı lisans programları sadece “halkla ilişkiler” adıyla eğitime devam ederken bazı programlar “halkla ilişkiler ve tanıtım” veya “halkla ilişkiler ve reklamcılık” adıyla eğitime devam etmektedir.

ÖSYM verilerine göre 2017 yılı yerleştirme döneminde, lisans düzeyinde 30'u (%49,18) devlet, 31'i (%50,82) vakıf üniversitesi olmak üzere toplamda 61 farklı üniversitenin halkla ilişkiler eğitim programına yerleştirme yapılmıştır. Bu yerleştirmeler neticesinde 2826'sı devlet, 1560'ı vakıf olmak üzere 2017 yılında toplamda 4386 yeni öğrenci halkla ilişkiler lisans eğitimi almaya başlamıştır. Yerleştirilen lisans programlarının 5'i “halkla ilişkiler”, 26'sı “halkla ilişkiler ve reklamcılık”, 30'u ise “halkla ilişkiler ve tanıtım” adıyla eğitim vermektedir. Söz konusu programlar iletişim fakültelerinin (47) yanı sıra iletişim bilimleri fakültesi (2), iktisadi ve idari bilimler fakültesi (1), iktisadi, idari ve sosyal bilimler fakültesi (2), insan ve toplum bilimleri fakültesi (1), işletme fakültesi (3), sanat ve sosyal bilimler fakültesi (1), sosyal ve beşeri bilimler fakültesi (1) ve uygulamalı bilimler yüksekokulu (2) gibi farklı fakülte ve yüksekokullar bünyesinde yer almaktadır (Tablo 3).

Tablo 3. Türkiye'de Eğitimi Devam Eden Halkla İlişkiler Lisans Programlarının Genel Görünümü (Aralık 2017)

Üniversite Türü	Fakülte/Yüksekokul	Bölüm Adı	Frekans	Yüzde
Devlet	İletişim Bilimleri Fakültesi	Halkla İlişkiler ve Reklamcılık	1	1,64
Devlet	İletişim Fakültesi	Halkla İlişkiler ve Reklamcılık	6	9,84
Devlet	İletişim Fakültesi	Halkla İlişkiler ve Tanıtım	21	34,43
Devlet	İşletme Fakültesi	Halkla İlişkiler ve Tanıtım	1	1,64
Devlet	Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi	Halkla İlişkiler ve Reklamcılık	1	1,64
Vakıf	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	Halkla İlişkiler ve Reklamcılık	1	1,64
Vakıf	İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi	Halkla İlişkiler ve Tanıtım	1	1,64
Vakıf	İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi	Halkla İlişkiler ve Reklamcılık	2	3,28
Vakıf	İletişim Bilimleri Fakültesi	Halkla İlişkiler ve Reklamcılık	1	1,64
Vakıf	İletişim Fakültesi	Halkla İlişkiler	5	8,20
Vakıf	İletişim Fakültesi	Halkla İlişkiler ve Reklamcılık	9	14,75
Vakıf	İletişim Fakültesi	Halkla İlişkiler ve Tanıtım	6	9,84
Vakıf	İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi	Halkla İlişkiler ve Reklamcılık	1	1,64
Vakıf	İşletme Fakültesi	Halkla İlişkiler ve Reklamcılık	1	1,64
Vakıf	İşletme Fakültesi	Halkla İlişkiler ve Tanıtım	1	1,64
Vakıf	Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi	Halkla İlişkiler ve Reklamcılık	1	1,64
Vakıf	Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu	Halkla İlişkiler ve Reklamcılık	2	3,28
Toplam			61	100

Eğitimi devam eden halkla ilişkiler bölümlerinin bölgelere göre dağılımına bakıldığında en çok Marmara (26-%42,6) bölgesinde halkla ilişkiler eğitimi verildiği saptanmıştır. Marmara bölgesini sırasıyla İç Anadolu

(11-%18,03) ve Akdeniz (7-%11,48) takip ederken, halkla ilişkiler eğitiminin en az verildiği bölgenin ise Güneydoğu Anadolu (2-%3,28) bölgesi olduğu tespit edilmiştir (Tablo 4).

Tablo 4. Türkiye’de Eğitimi Devam Eden Halkla İlişkiler Lisans Programlarının Bölgelere Göre Dağılımı (Aralık 2017)

Bölge	Devlet	(%)	Vakıf	(%)	Toplam	(%)
Marmara	5	16,67	21	67,74	26	42,62
Ege	4	13,33	2	6,45	6	9,84
Akdeniz	2	6,67	5	16,13	7	11,48
Karadeniz	6	20,00	-	-	6	9,84
İç Anadolu	8	26,67	3	9,68	11	18,03
Doğu Anadolu	3	10,00	-	-	3	4,92
Güneydoğu Anadolu	2	6,67	-	-	2	3,28
Toplam	30	49,18	31	50,82	61	100

Halkla ilişkiler eğitimine devam eden öğrenci sayılarına bakıldığında rakamların oldukça yüksek olduğu görülmektedir. YÖK’ün 2016-2017 eğitim-öğretim yılı verilerine göre halkla ilişkiler lisans eğitimine devam eden öğrenci sayısı 16913’tür. Bu sayının 2209’u vakıf, 11623’ü ise devlet üniversitelerine aittir. Vakıf üniversitelerinin halkla ilişkiler programlarında gece eğitimi bulunmazken, devlet üniversitelerinin halkla ilişkiler programlarında gece eğitimi de verilmektedir (Tablo 5).

Tablo 5. Türkiye’de Halkla İlişkiler Lisans Eğitimine Devam Eden Öğrenci Sayıları (Aralık 2017)

Vakıf Üniversiteleri			
Bölüm	Normal Öğretim	İkinci Öğretim	Toplam
Halkla İlişkiler	861	-	861
Halkla İlişkiler ve Tanıtım	2220	-	2220
Halkla İlişkiler ve Reklamcılık	2209	-	2209
Devlet Üniversiteleri			
Halkla İlişkiler	-	-	-
Halkla İlişkiler ve Tanıtım	5818	3251	9069
Halkla İlişkiler ve Reklamcılık	1969	585	2554
Toplam	13077	3836	16913

3. Türkiye’de Lisansüstü Halkla İlişkiler Eğitimi

Lisans eğitimine dayalı olarak gelişen, yüksek lisans, doktora eğitimi ile sanat dallarında yapılan sanatta yeterlilik ve tıpta uzmanlık eğitimlerini kapsayan lisansüstü eğitimin ana amacı bilim insanı, araştırmacı ve meslek dalları için nitelikli insan gücünün yetiştirilmesini sağlamaktır (Bozan, 2012; 181-182). Bunun yanında lisansüstü eğitimin bilimsel bilginin üretimini gerçekleştirmek ve bu bilginin kritiğini yapmak amacı taşıdığı da söylenebilir. Türkiye’de lisansüstü eğitimin gelişim sürecine bakıldığında 1970’li yıllara değin lisansüstü eğitim genel olarak 3-4 yıllık eğitimle tek aşamalı ve yalnızca doktora programı şeklinde uygulanageldiği görülmektedir. O dönemlerde daha çok usta-çırak ilişkisi şeklinde yürütülen doktora eğitiminin formal bir yapısının olduğunu söylemek güçtür. Nitekim oturmuş bir lisansüstü eğitim programı bulunmadığı için doktora programları daha çok üniversitelerdeki asistanlara (araştırma görevlileri) yönelik açılmakta, asistan olmayanların bu tür programlarda eğitim görmesi mümkün gözükmemekteydi. Bu programlar genellikle bir profesörün rehberliğinde usta-çırak ilişkisi çerçevesinde yürütülmekte ve doktora teziyle tamamlanmaktaydı (Bozan, 2012; 180-181). 1980’li yılların başına kadar Türkiye’de lisansüstü eğitim daha çok Avrupa ekolüne dayalı bir şekilde gelişirken (Ağralıoğlu, 2013; 3) 1982’den itibaren Amerikan sistemi model alınmış ve lisansüstü eğitim yüksek lisans (master) ve doktora şeklinde iki aşamaya ayrılarak tez hazırlama şartı getirilmiştir. Bu tarihten itibaren lisansüstü eğitime özel enstitüler kurulmuş, enstitülerin kurulmasıyla yüksek lisans ve doktora çalışmaları lisansüstü eğitim-öğretim yönetmeliğine bağlanmıştır (Bozan, 2012; 181).

Türkiye’de iletişim (halkla ilişkiler) alanında verilen lisansüstü eğitimin yaklaşık otuz yıllık bir geçmişe sahip olduğunu söylemek mümkündür. Türkiye’de halkla ilişkiler alanında verilen lisansüstü eğitimin gelişimi 1993’ten önce ve sonra olmak üzere iki ayrı dönemde incelenebilir. 1993’ten önceki dönemde

lisansüstü halkla ilişkiler eğitiminin daha çok iletişim araştırmaları çerçevesinde şekillendiği görülmektedir. İletişim alanında verilen lisansüstü eğitim ilk dönemlerde (1982 öncesi) iki şekilde gerçekleştirilmiştir. İlk olarak iletişim alanında lisansüstü eğitim için yurtdışı olanaklarına başvurulmuş, ilerleyen dönemlerde (1982 sonrası) Türkiye’de iletişim alanında lisansüstü eğitim veren programlar açılmıştır. Her iki aşamada da amaç iletişim eğitimi verecek kadroların yetiştirilmesini sağlamak olmuştur (Tokgöz, 2003; 21). 1982’de Yüksek Öğretim Kanunu’nun devreye girmesiyle beraber kurulan sosyal bilimler enstitülerinin bünyesinde yer alan disiplinler arası “İletişim Ana Bilim Dalı”, Türkiye’de iletişim alanında yapılan lisansüstü çalışmaların yönünü tayin etmiştir. Yüksek Öğretim Kanunu’nun devreye girmesinden bir yıl sonraki akademik dönemde yani 1983-1984 dönemiyle birlikte İstanbul ve Marmara üniversitelerindeki Basın ve Yayın Yüksekokullarına beşer adet asistan kadrosu verilerek iletişim alanındaki lisansüstü çalışmaların başlaması sağlanmıştır. Takip eden yıllarda diğer üniversitelerde de lisansüstü eğitim vermeye başlamıştır. 1984-1985 döneminde Gazi ve Anadolu Üniversitelerinde, 1986-1987 döneminde Ankara ve Ege Üniversitelerinde yüksek lisans programları başlatılmıştır. Doktora programları ise 1989-1990 döneminde Ankara Üniversitesinde, 1991-1992 döneminde ise Anadolu ve Ege üniversitelerinde devreye sokulmuştur (Tokgöz, 2006; 3-4).

1993 yılından itibaren iletişim fakültelerinde yer alan bölümlerin altına ana bilim dallarının yerleştirilmesiyle birlikte, iletişim fakültelerinin bağlı bulunduğu üniversitelere ait sosyal bilimler enstitülerinde yürütülen ve disiplinler arası nitelikte olan lisansüstü programlarda birtakım düzenlemeler yapılmıştır. İletişim fakültelerinin bölümleri sosyal bilimler enstitülerinde, gazetecilik, radyo-televizyon ve sinema ve halkla ilişkiler ve tanıtım olmak üzere üç ana bilim dalına ayrılmıştır. Söz konusu bu ana bilim dalları çerçevesinde iletişim alanındaki lisansüstü programlar düzenlenerek öğrenciler bu ana bilim dallarında eğitime alınmaya başlamıştır (Tokgöz, 2003; 30-31). 1990’lı yılların başında Ankara, İstanbul, Marmara, Ege, Anadolu ve Selçuk üniversitesinde verilen lisansüstü halkla ilişkiler eğitimi, 1990’lı yılların sonlarına doğru vakıf üniversitelerinin kurulmasıyla birlikte artmaya başlamıştır.

2017 yılı Aralık ayı itibarıyla 16’sı devlet, 9’u vakıf olmak üzere toplam 25 üniversitede halkla ilişkiler alanında lisansüstü eğitim verildiği tespit edilmiştir. Devlet üniversitelerinin 16’sında yüksek lisans, 11’inde ise doktora eğitimi verilmektedir (Tablo 6).

Tablo 6. Türkiye’de Lisansüstü Halkla İlişkiler Eğitimi Veren Devlet Üniversiteleri (Aralık 2017)

Üniversite	Yüksek Lisans (Tezli)	Doktora
Akdeniz Üniversitesi	Var	Var
Anadolu Üniversitesi	Var	Var
Ankara Üniversitesi	Var	Var
Atatürk Üniversitesi	Var	Var
Ege Üniversitesi	Var	Var
Erciyes Üniversitesi	Var	Var
Gazi Üniversitesi	Var	Var
Giresun Üniversitesi	Var	Yok
Gümüşhane Üniversitesi	Var	Yok
İstanbul Üniversitesi	Var	Var
Kocaeli Üniversitesi	Var	Var
Marmara Üniversitesi	Var	Var
Sakarya Üniversitesi	Var	Yok
Selçuk Üniversitesi	Var	Var
Süleyman Demirel Üniversitesi	Var	Yok
Uşak Üniversitesi	Var	Yok
Toplam	16	11

Vakıf üniversitelerinin ise 9’unda halkla ilişkiler yüksek lisans eğitimi verilirken sadece 3 üniversitede doktora eğitimi verildiği saptanmıştır.

Tablo 7. Türkiye’de Lisansüstü Halkla İlişkiler Eğitimi Veren Vakıf Üniversiteleri (Aralık 2017)

Üniversite	Yüksek Lisans (Tezli)	Doktora
Bahçeşehir Üniversitesi	Var	Var
Başkent Üniversitesi	Var	Yok
İstanbul Aydın Üniversitesi	Var	Var
İstanbul Bilgi Üniversitesi	Var	Yok
İstanbul Ticaret Üniversitesi	Var	Yok
İzmir Ekonomi Üniversitesi	Var	Yok
Kadir Has Üniversitesi	Var	Yok
Maltepe Üniversitesi	Var	Var
Yeditepe Üniversitesi	Var	Yok
Toplam	9	3

Halkla ilişkiler alanında verilen lisansüstü eğitimlerin ana bilim dalları ve bilim dallarına (program adı) göre dağılımına bakıldığında ise temelde “halkla ilişkiler”, “halkla ilişkiler ve tanıtım” ve “halkla ilişkiler ve reklamcılık” olmak üzere 3’e ayrıldığı görülmektedir. Söz konusu bu ana bilim dalları altında 11 farklı bilim dalında lisansüstü halkla ilişkiler eğitimi verildiği saptanmıştır (Tablo 8).

Tablo 8. Türkiye’de Lisansüstü Halkla İlişkiler Eğitimi Verilen Programlar (Aralık 2017)

Ana Bilim Dalı	Bilim Dalı (Program)
Halkla İlişkiler	Halkla İlişkiler
Halkla İlişkiler ve Tanıtım	Halkla İlişkiler ve Tanıtım
Halkla İlişkiler ve Reklamcılık	Halkla İlişkiler ve Reklamcılık
	Reklamcılık ve Tanıtım
	Kurumsal İletişim
	Yeni Medya ve İletişim Yönetimi
	Kişilerarası İletişim
	Araştırma Yöntemleri
	Pazarlama İletişimi
	Pazarlama İletişimi ve Halkla İlişkiler
	Kurumsal İletişim ve Halkla İlişkiler

4. Halkla İlişkiler Alanında Yazılan Doktora Tezlerinin İçerik Analizi

4.1. Araştırmanın Amacı

Doktora tezleri, içeriği ve hazırlanışı itibarıyla herhangi bir bilimsel alanda yapılan üst düzey akademik çalışma niteliğindedir. Doktora tezlerinin bilimsel bilgi birikimi açısından iki tür işlevi vardır. İlk olarak doktora tezleri çalışılan alandaki bilgi birikiminin değerlendirilmesini sağlar. Yani çalışılan alanla ilgili üretilen bilimsel bilginin genel bir derlemesini ve değerlendirilmesini yapması doktora tezlerinin sahip olduğu ilk işlevdir. İkinci işlev ise tezde ele alınan tartışmayla biçimlenen araştırmanın sonucunda yeni bir açıklama ve yaklaşım getirmesi veya doğrudan bilimsel bilgi üretmesidir (Yaşın ve vd., 2017; 455). Bu açıdan değerlendirildiğinde doktora tezlerinin çalışılan alanın gelişimine ve bu alandaki bilimsel bilginin üretimine doğrudan bir katkısının olduğunu söylemek mümkündür. Buradan hareketle araştırma, halkla ilişkiler alanında 2008-2017 yılları arasında yazılan doktora tezlerini tasnif etmeyi, söz konusu bu tezlerin alana katkısının hangi konularda ve ne düzeyde/sıklıkta olduğunu tespit etmeyi amaçlamaktadır.

4.2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada yöntem olarak içerik analizi tekniği tercih edilmiştir. İçerik analizi, metinlerden (veya diğer anlamlı konulardan), onun kendi bağlamına/içeriğine kadar tekrarlanabilir ve geçerli çıkarımlar yapmaya elverişli (Krippendorff, 2004; 18) ve iletişimin belirgin içeriğinin objektif, sistematik ve niceliksel olarak tanımlanması için kullanılan bir araştırma tekniği olarak tanımlanmaktadır (Berelson, 1952; 18). İçerik analizinde, içeriğin incelenebilmesi için içeriği birtakım kategorilere bölmek, belirli kodlama ya da kayıt birimleri saptamak gerekmektedir. İçerik analizinin özü olan kategorileştirme işlemi büyük önem taşır ve araştırma asıl bu aşamada anlam kazanır (Yıldırım, 2015; 138). Kategorileştirme işlemi ise iki şekilde yapılır; ya başkaları tarafından daha önceden geliştirilmiş kategoriler alınır, bu yapılmadığında veya araştırmacı tarafından uygun görülmediği takdirde ise yeni bir kategori sistemi geliştirilir (Bilgin, 2014; 19). Bu

araştırmada Okay ve Okay'ın (2008) "Undergraduate and Graduate Public Relations Education in Turkey: A Quantitative Study Of Dissertations Contributions to Public Relations Field (1984-2007)" isimli çalışmasında geliştirmiş olduğu kategori sistemi gözden geçirilip, bazı ekleme ve çıkarmalar yapılmak suretiyle kullanılmıştır. Bu çerçevede araştırmada mevcut literatüre dayalı "alanla ilgili doğrudan inceleme/iç gözlem", "halkla ilişkilerde pratik/uygulama", "halkla ilişkilerde teori gelişimi" olmak üzere üç kategorik değişkenden oluşan bir kodlama cetveli kullanılmıştır. Bu kategoriler dışında farklı konularla ilintili tezleri kodlamak amacıyla kodlama cetvelinde "diğerleri" kategorisi de bulunmaktadır. Söz konusu bu kategorilere 34 alt kategori eklenmiş ve 2008'den 15 Aralık 2017'ye kadar halkla ilişkiler alanında yazılmış 240 doktora tezi konularına göre ilgili kategorilere kodlanmıştır. Kodlama işlemi yapılırken bilgisayar ortamında veri kodlamaya yardımcı olan çeşitli paket programlardan istifade edilmiştir. Araştırma kapsamında incelenen tezler YÖK'ün Tez Merkezi online veri tabanından (www.tez.yok.gov.tr) ulaşılmıştır.

4.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmada incelenen doktora tezlerinin seçiminde öncelikli olarak içerik analizi yapılması için zaman sınırlaması gerekliliği dikkate alınmış bu çerçevede son on yılda yazılan doktora tezleri incelenmiştir. Buna ek olarak Okay ve Okay'ın (2008) çalışmasında 1984'ten yani halkla ilişkiler alanında yazılan ilk doktora tezinden itibaren 2008 yılına kadar geçen süredeki tüm doktora tezleri incelendiği için 2008 ve sonrasındaki doktora tezlerini incelemenin daha isabetli olacağı düşünülmüştür. Araştırmada incelenen doktora tezlerinin seçiminde konu sınırlamasına gidilmiş ve Tez Merkezi'nin veri tabanında sadece "halkla ilişkiler" anahtar kelimesiyle yapılan tarama sonucunda ortaya çıkan tezler analize tabi tutulmuştur.

4.4. Bulgular

2008-2017 yılları arasında Türkiye'de "halkla ilişkiler" konusunda toplam 240 doktora tezinin yazıldığı tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında analizi yapılan tezlerin cinsiyete göre dağılımına bakıldığında, tezlerin %59,17'sinin (n=142) kadınlar, %40,83'ünün (n=98) ise erkekler tarafından yazıldığı saptanmıştır. Tezlerin yazım diline bakıldığında %98,75'nin (n=237) Türkçe, %1,25'inin (n=3) İngilizce yazıldığı tespit edilmiştir. Tezlerin erişim durumuna yani izinli olup olmadığına bakıldığında ise %70,83'ünün (n=170) erişime açık, %29,17'sinin (n=70) erişime kapalı olduğu saptanmıştır. Söz konusu doktora tezlerinin yıllara göre dağılımına bakıldığında en fazla tezin %16,67 (n=40) ile 2015 en az tezin ise %2,83 (n=14) ile 2014 yılında yazıldığı saptanmıştır. 2008-2017 yılları arasında halkla ilişkiler alanında yılda ortalama 24 doktora tezinin yazıldığı görülmektedir (Tablo 9).

Tablo 9. Halkla İlişkiler Alanında Yazılan Doktora Tezlerinin Yıllara Göre Dağılımı (2008-2017)

Yıllar	Frekans	Yüzde
2008	22	9,17
2009	15	6,25
2010	28	11,67
2011	25	10,42
2012	20	8,33
2013	27	11,25
2014	14	5,83
2015	40	16,67
2016	25	10,42
2017	24	10,00
Toplam	240	100

İncelenen tezlerin üniversitelere göre dağılımına bakıldığında (Tablo 10) söz konusu 240 tezin %96,25'i (n=231) devlet, %3,75'i (n=9) ise vakıf üniversitelerinde verilen doktora eğitimi kapsamında yazıldığı tespit edilmiştir. Tezlerin 15'i devlet, 2'si vakıf olmak üzere toplam 17 farklı üniversite bünyesinde yazıldığı saptanmıştır. Devlet üniversiteleri arasında en fazla doktora tezinin %21,25 (n=51) ile Selçuk Üniversitesi'nde yazıldığı tespit edilmiştir. Selçuk Üniversitesi dışında halkla ilişkiler konusunda yazılan doktora tezlerinde çift haneli rakamlara ulaşan üniversitelerin sırasıyla %20 (n=48) ile Marmara Üniversitesi, %15 (n=36) ile İstanbul Üniversitesi, %12,5 (n=30) ile Ege Üniversitesi, %10 (n=24) ile Gazi

Üniversitesi ve %6,67 (n=16) ile Ankara Üniversitesi olduğu görülmektedir. Doktora tezlerinin en az yazıldığı devlet üniversitelerinin ise %0,42 (n=1) ile Afyon Kocatepe Üniversitesi, İnönü Üniversitesi, Sakarya Üniversitesi ve Yıldız Teknik Üniversitesi olduğu görülmektedir. Vakıf üniversiteleri arasında en fazla doktora tezinin %2,50 (n=6) ile Maltepe Üniversitesi, en az tezin ise %1,25 (n=3) ile Yeditepe Üniversitesi'nde yazıldığı tespit edilmiştir (Tablo 10).

Tablo 10. Halkla İlişkiler Alanında Yazılan Doktora Tezlerinin Üniversitelere Göre Dağılımı (2008-2017)

Üniversite	Frekans	Yüzde
Afyon Kocatepe Üniversitesi	1	0,42
Akdeniz Üniversitesi	6	2,50
Anadolu Üniversitesi	7	2,92
Ankara Üniversitesi	16	6,67
Atatürk Üniversitesi	2	0,83
Ege Üniversitesi	30	12,50
Erciyes Üniversitesi	5	2,08
Gazi Üniversitesi	24	10,00
İnönü Üniversitesi	1	0,42
İstanbul Üniversitesi	36	15,00
Kocaeli Üniversitesi	2	0,83
Maltepe Üniversitesi	6	2,50
Marmara	48	20,00
Sakarya	1	0,42
Selçuk	51	21,25
Yeditepe	3	1,25
Yıldız Teknik	1	0,42
Toplam	240	100

İncelenen tezlerin %99,17'sinin (n=238) Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde, %0,42'sinin (n=1) Atatürk İlkeleri ve İnkılapları Enstitüsü bünyesinde ve %0,42'sinin (n=1) ise Sağlık Bilimleri Enstitüsü bünyesinde yazıldığı saptanmıştır. Tezlerin ana bilim dallarına (ABD) göre dağılımına bakıldığında %75,42 (n=181) ile en fazla doktora tezinin Halkla İlişkiler ve Tanıtım ABD'de yazıldığı tespit edilmiştir (Tablo 11).

Tablo 11. Halkla İlişkiler Alanında Yazılan Doktora Tezlerinin Ana Bilim Dallarına Göre Dağılımı (2008-2017)

Anabilim Dalları (ABD)	Frekans	Yüzde
Atatürk İlkeleri ve İnkılapları ABD	1	0,42
Beden Eğitimi ve Spor ABD	1	0,42
ABD Belirtilmemiş	1	0,42
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri ABD	1	0,42
Eğitimin Kültürel Temelleri ABD	1	0,42
Gazetçilik ABD	2	0,83
Halkla İlişkiler ABD	18	7,50
Halkla İlişkiler ve Tanıtım ABD	181	75,42
İletişim ABD	6	2,50
İletişim Bilimleri ABD	13	5,42
İşletme ABD	3	1,25
Kamu Yönetimi ABD	1	0,42
Medya Çalışmaları ABD	2	0,83
Reklamcılık ABD	1	0,42
Reklamcılık ve Halkla İlişkiler ABD	6	2,50
Sanat ve Tasarım Ana Sanat Dalı	1	0,42
Temel İletişim Bilimleri ABD	1	0,42
Toplam	240	100

Araştırma kapsamında incelenen doktora tezlerinin ana kategorilere göre dağılımına bakıldığında (Tablo 12) en fazla tezin %47,50 (n=114) ile “diğerleri” kategorisinde yazıldığı saptanmıştır. Halkla ilişkiler literatürüne dayalı oluşturulan kategorilere bakıldığında ise %37,50 (n=90) ile en fazla “halkla ilişkilerde pratik/uygulama” kategorisinde doktora tezinin yazıldığı görülmektedir. Bu kategoriyi %15 (n=36) ile “alanla ilgili doğrudan inceleme/iç gözlem” kategorisi takip etmiştir. “Halkla ilişkilerde teori gelişimi” kategorisinde ise doktora tezinin yazılmadığı tespit edilmiştir (Tablo 12).

Tablo 12. Halkla İlişkiler Alanında Yazılan Doktora Tezlerinin Kategorilere Göre Dağılımı (2008-2017)

Kategoriler	Frekans	Yüzde
Alanla ilgili doğrudan inceleme/iç gözlem		
Halkla ilişkilerde eğitim ve öğretim	1	0,42
Sosyal sorumluluk ve etik	10	4,17
Halkla ilişkiler tarihi	1	0,42
Halkla ilişkiler mesleği	5	2,08
Uluslararası halkla ilişkiler uygulamaları/kamu diplomasisi	9	3,75
Halkla ilişkilerde değerlendirme	10	4,17
Toplam	36	15,00
Halkla ilişkilerde pratik/uygulama		
Halkla ilişkilerde yönetim/karar verme/problem çözme	3	1,25
Halkla ilişkiler programlarının ve kampanyaların uygulanması	16	6,67
Örgütsel iletişim	9	3,75
Halkla ilişkilerde toplumsal meseleler ve konu yönetimi	2	0,83
Halkla ilişkiler ve yeni iletişim teknolojileri/yeni medya/sosyal medya	29	12,08
Yasal sorunlar/konular	1	0,42
Kriz müdahale/kriz iletişimi	2	0,83
İmaj/itibar/izlenim yönetimi	27	11,25
Çokuluslu şirketlerde halkla ilişkiler uygulamaları	1	0,42
Toplam	90	37,50
Halkla ilişkilerde teori gelişimi	0	0
Diğerleri		
Reklam	10	4,17
Kişilerarası iletişim	2	0,83
Pazarlama	9	3,75
Pazarlama iletişimi	7	2,92
Tüketim/tüketici davranışları	10	4,17
İletişim	13	5,42
Sağlık iletişimi	4	1,67
Kitle iletişim araçları	9	3,75
Toplam kalite yönetimi	0	0,00
İnsan kaynakları	3	1,25
Basın	5	2,08
Hukuk	0	0
Siyaset/siyaset bilimi/siyasal iletişim	25	10,42
Tanıtım	0	0,00
Turizm	7	2,92
İşletme/yönetim	1	0,42
Ekonomi	1	0,42
Arşiv	0	0,00
Diğerleri	8	3,33
Toplam	114	47,50
Genel Toplam	240	100

Araştırma kapsamında incelenen doktora tezlerinin alt kategorilere göre dağılımına bakıldığında, en fazla %12,8 (n=29) ile “halkla ilişkiler ve yeni iletişim teknolojileri/yeni medya/sosyal medya” kategorisinde doktora tezinin yazıldığı görülmektedir. Bu kategoriyi sırasıyla %11,25 (n=27) ile “imaj/itibar/izlenim yönetimi”, %10,42 (n=25) ile “siyaset/siyaset bilimi/siyasal iletişim”, %6,67 (n=16)

ile “halkla ilişkiler programlarının ve kampanyaların uygulanması” kategorileri takip etmiştir. İncelenen doktora tezlerinin %0,42 (n=1) ile en az “ekonomi”, “işletme/yönetim”, “çokuluslu şirketlerde halkla ilişkiler uygulamaları”, “yasal sorunlar/konular”, “halkla ilişkiler tarihi” ve “halkla ilişkilerde eğitim ve öğretim” kategorilerinde yazıldığı görülmektedir. “Arşiv”, “tanıtım”, “hukuk”, ve “toplam kalite yönetimi” alt kategorilerinde ise herhangi bir doktora tezinin yazılmadığı saptanmıştır.

5. Değerlendirme ve Sonuç

Stratejik bir iletişim yönetimi olan halkla ilişkiler mesleğine nitelikli eleman yetiştirme ve bu alanda teorik ve pratik bilgi üretimini sağlama amacıyla Türkiye’de yirminci yüzyılın ortalarında başlayan halkla ilişkiler eğitiminin yüzyılın sonlarına doğru olgunlaştığı ve özellikle son yirmi yılda ülkenin hemen her bölgesine yayılarak verildiği görülmektedir. Halkla ilişkiler eğitiminin yaygınlaşmasıyla birlikte söz konusu bu eğitimin nasıl olması gerektiğini nitel ve nicel açıdan değerlendiren çalışmalar da yapılmaya başlamıştır. Literatürde bu tarz çalışmalara sıklıkla rastlamak mümkündür. Bu çalışma ise genelde lisans ve lisansüstü halkla ilişkiler eğitiminin mevcut durumunu değerlendirmek, özeldense lisansüstü halkla ilişkiler eğitiminin bir çıktısı olan doktora tezlerinin konulara göre tasnifini yaparak bu tezlerin halkla ilişkiler alanına katkısının ne düzeyde ve ne sıklıkta olduğunu tespit etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın ilk kısmında devlet ve vakıf üniversiteleri bünyesinde verilen lisans ve lisansüstü halkla ilişkiler eğitiminin niceliksel olarak değerlendirmesi yapılmıştır. Bu değerlendirme kapsamında gerek iletişim fakültesi sayısında gerekse bu fakülteler ve diğer fakülte ve yüksekokullar kapsamında verilen halkla ilişkiler lisans eğitimi sayısında ciddi bir artış yaşandığı görülmektedir. Bu artış neticesinde halkla ilişkiler eğitimi gören öğrenci sayısında da artış yaşanmıştır. Lisansüstü halkla ilişkiler eğitime bakıldığında ise yüksek lisans programlarının devlet ve vakıf üniversitelerinde neredeyse eşit oranda verildiği görülürken doktora programlarının yoğunluklu olarak devlet üniversiteleri bünyesinde verildiği görülmektedir. Buna göre devlet üniversitelerinin halkla ilişkiler alanında ihtisaslaşmaya ve halkla ilişkiler mesleğine nitelikli eleman yetiştirmeye daha müsait olduğunu söylemek mümkündür.

Çalışmanın ikinci kısmında doktora tezlerinin halkla ilişkiler alanına katkısının ne düzeyde ve ne sıklıkta olduğunu belirlemeye yönelik yapılan araştırmaya ve bu araştırmadan elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bu kapsamda 2008-2017 yılları arasında devlet ve vakıf üniversitelerinde halkla ilişkiler alanında yazılan 240 doktora tezi nicel içerik analizi tekniği ile incelenmiştir. Araştırma bulguları göstermektedir ki; doktora düzeyindeki lisansüstü halkla ilişkiler eğitiminin neredeyse tamamı devlet üniversiteleri bünyesinde verilmektedir. Bu bağlamda halkla ilişkiler alanında yazılan doktora tezlerinin büyük çoğunluğunun da yine devlet üniversiteleri bünyesinde yazıldığı görülmektedir. Buradan hareketle devlet üniversiteleri bünyesinde verilen halkla ilişkiler doktora eğitimi neticesinde yazılan tezlerin halkla ilişkiler alanına vakıf üniversitelerine göre daha fazla katkı sağladığını söylemek mümkündür. İncelenen tezlerin yazarlarına bakıldığında kadın yazarların daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durum halkla ilişkiler doktora programlarını tamamlamada kadınların erkeklere göre daha başarılı bir grafik çizdiğini göstermektedir. Araştırma kapsamında incelenen tezlerin yazım dili büyük oranda Türkçedir. Bu bakımdan tezlerin uluslararası halkla ilişkiler literatüründen daha çok yerli literatüre katkı sağladığı görülmektedir. 2008-2017 yılları arasındaki doktora tezlerinin yıllara göre dağılımına bakıldığında yılda ortalama 24 tezin yazıldığı saptanmıştır. Buna göre Türkiye genelinde halkla ilişkiler doktora programından yılda ortalama 24 öğrenci mezun olmaktadır. Bu veriden hareketle halkla ilişkiler doktora eğitimi neticesinde her yıl ortalama 24 yeni öğretim üyesi adayının çıktığını söylemek mümkündür. İncelenen on yıllık süreç içerisinde tezlerin artışında periyodik bir dağılımın olmadığı görülmektedir. 2009 ve 2014 yılları hariç tüm yıllarda yirmiden fazla tez yazılmıştır.

Halkla ilişkiler alanında 2008-2017 yılları arasında yazılan 240 doktora tezinin ana kategorilere göre konu dağılımlarına bakıldığında en çok “diğerleri” kategorisinde doktora tezinin yazıldığı görülmektedir. Bu durum halkla ilişkilerin disiplinler arası bir disiplin olduğuna vurgu yapar niteliktedir. Öyle ki, siyaset, pazarlama, turizm gibi alanların da halkla ilişkiler alanıyla bir şekilde temas etmesi ve bu alanlarda da halkla ilişkiler konularıyla bağlantılı doktora tezlerinin yazılması bu durumun en somut örneğidir. Araştırma kapsamında incelenen tezlerin halkla ilişkiler literatürüne dayalı kategorik dağılımına bakıldığında ise en fazla tezin “halkla ilişkilerde pratik/uygulama” kategorisinde yazıldığı görülmektedir. Bu durum halkla

ilişkiler uygulamalarının gelişiminin teorik gelişimden daha fazla önemsendiğini göstermektedir. Öyle ki, “halkla ilişkilerde teori gelişimi” ana kategorisinde herhangi bir doktora tezinin yazılmamış olması bu durumu kanıtlar niteliktedir. Literatüre dayalı kategorik değişkenlerde “halkla ilişkilerde pratik/ uygulama” kategorisinden sonra en fazla tezin “alanla ilgili doğrudan inceleme/iç gözlem” kategorisinde yazıldığı görülmektedir. Buna göre sponsorluk, sosyal sorumluluk gibi halkla ilişkilerin temelini oluşturan uygulamalara yönelik incelemelerin de yapıldığını söylemek mümkündür.

Halkla ilişkiler alanında 2008-2017 yılları arasında yazılan 240 doktora tezinin alt kategorilere göre konu dağılımlarına bakıldığında ise en çok “halkla ilişkiler ve yeni iletişim teknolojileri/yeni medya/sosyal medya” kategorisinde doktora tezinin yazıldığı görülmektedir. Bu durum halkla ilişkiler uygulama alanlarında yaşanan değişimi ve gelişimi gösterir niteliktedir. Özellikle iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler neticesinde stratejik bir iletişim yönetimi olan halkla ilişkiler alanına yeni uygulama alanlarının eklenmesi ve dijital halkla ilişkiler faaliyetlerinin artması doktora tez konularının bu alt kategoride yoğunlaşmasına neden olmuştur. Bu alt kategoriden sonra en fazla “imaj/itibar/izlenim yönetimi” kategorisinde doktora tezinin yazıldığı görülmektedir. Böylesine bir yönelimi ise yine halkla ilişkiler uygulamalarının dijitalleşmesiyle açıklamak mümkündür. Öyle ki, stratejik iletişim yönetimini önemseyen tüm kurum ve kuruluşlar yeni medya ortamlarında da var olmakta ve bu ortamlarda kurmuş oldukları iletişim sayesinde imajları/itibarları oluşmaktadır. Söz konusu bu imajın yönetimi de yine stratejik iletişim yönetimi sayesinde yani halkla ilişkiler uygulamaları neticesinde gerçekleşecektir. Buradan hareketle halkla ilişkiler uygulamalarından birisi olan imaj/itibar/izlenim yönetimi konusunun dijitalleşmesi ve daha önemli hale gelmesi nedeniyle bu alandaki uygulama örnekleri artmıştır. Dolayısıyla bu uygulamaları inceleyen doktora tezlerinin fazla olması da olağandır. İmaj/itibar/izlenim yönetimi alt kategorisinden sonra en fazla doktora tezinin “siyaset/siyaset bilimi/siyasal iletişim” alt kategorisinde yazıldığı görülmektedir. Bu durumu Türkiye'nin aktif siyasi yaşamıyla açıklamak mümkündür. Öyle ki, ülkemizde neredeyse her yıl siyasi seçimler yapılmakta ve bu seçimler esnasında yapılan kampanyalar bilimsel olarak incelenmektedir. Halkla ilişkiler uygulamalarından bir diğeri olan siyasal iletişim kapsamında söz konusu bu seçimlerin ve seçimlere giren siyasi partilerin, adayların iletişim faaliyetlerinin incelenmesi ise doğaldır.

Sonuç olarak, araştırma verilerinden hareketle halkla ilişkiler alanında yazılan doktora tez konularının daha çok halkla ilişkiler uygulamalarıyla ve halkla ilişkilerle ilgili diğer alanlarla ilgili olduğu görülmektedir. Halkla ilişkiler tarihi, halkla ilişkilerde eğitim ve öğretim, yasal sorunlar ve halkla ilişkilerde teori gelişimi gibi konularda doktora tezlerinin çok az yazıldığı görülmektedir. Bu durum lisansüstü halkla ilişkiler eğitimi neticesinde yazılan doktora tezlerinin halkla ilişkiler alanının ontolojik gelişimine doğrudan katkı sağlamadığını gösterir niteliktedir.

Kaynakça

- Ağralioğlu, Necati. (2013). “*Türkiye’de Lisansüstü Öğretim*”, Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, sayı: 3(1), s.1-9.
- Berelson, Bernard. Content Analysis in Communication Research, Free Press, Glencoe, 1952.
- Bilgin, Nuri. Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar, Siyasal Kitapevi, Ankara, 2014.
- Bozan, Mahmut. (2012). “*Lisansüstü Eğitimde Nitelik Arayışları*”, Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, sayı: 4(2), s.177-187.
- Krippendorff, Klaus. Content Analysis; An Introduction to is Methodology, SAGE Publications, London, 1980.
- Kocabaş, F., Pira, A. & Sohodol, Ç. (2004). “*Halkla İlişkiler Eğitiminin Kalitesinin Artırılmasında Eğitimci-Uygulamacı-Öğrenci Roller ve İşbirliği; Mevcut Durum ve Öneriler Üzerine Bir Araştırma*”, 2th International Symposium, Communication in the Millenium, 221-252, <<https://www.cimsymposium.org/archive/>>, [Erişim Tarihi; 03.12.2017.]
- Tokgöz, Oya. (2003). “*Türkiye’de İletişim Eğitimi; Elli Yıllık Bir Geçmişin Değerlendirilmesi*”, Kültür ve İletişim, sayı: 6(2), s.7-32.
- Tokgöz, Oya. (2006). “*Türkiye’de İletişim Araştırmalarında İletişim Eğitiminin Rolü ve Önemi*”, Küresel İletişim Dergisi, Bahar, sayı: 1, s.1-12.

- Okay, Ayla. (2003). “*Public Relations Education in Turkey*”, European PR News, sayı: 2(3), s.19-27.
- Okay, Ayla. & Okay, Aydemir. (2008). “*Undergraduate and Graduate Public Relations Education in Turkey; A Quantitative Study of Dissertations Contributions to Public Relations Field (1984-2007)*”, Selçuk İletişim Dergisi, sayı: 5(2), s.5-14.
- ÖSYM, (2017). <www.osym.gov.tr> [Erişim Tarihi: 09.12.2017].
- Vural, B. A. & Yurdakul, N. B. (2004). “*Halkla İlişkiler Eğitiminde Müfredat ve Uygulamalar; Türk ve Amerikan Üniversitelerine Yönelik Kıyaslamalı Bir Çalışma*”, 2th International Symposium, Communication in the Millenium, 253-268, <https://www.cimsymposium.org/archive>, erişim tarihi; 09.12.2017.
- Yaşın, Cem., Çetin, Muharrem. & Sönmez, Büşra. (2017). “*Halkla İlişkiler Alanındaki Doktora Tezleri Üzerinden Türkiye ve ABD’de Bilimsel Bilginin Gelişiminin Analizi*”, Selçuk İletişim Dergisi, sayı: 10(1), s.454-480.
- Yengin, H. (2004). “*Türkiye’de Halkla İlişkiler Öğrenimi ve Sorunları*”, 2th International Symposium, Communication in the Millenium, 173-192, <<https://www.cimsymposium.org/archive>>, [Erişim Tarihi; 11.12.2017].
- Yıldırım, Besim. (2015). “*İçerik Çözümlemesi Yönteminin Tarihsel Gelişimi Uygulama Alanları ve Aşamaları*”, Besim Yıldırım (ed.), İletişim Araştırmalarında Yöntemler Uygulama ve Örneklerle, Literatürk Academia, Konya.
- YÖK, (2017). < www.yok.gov.tr> [Erişim Tarihi: 09.12.2017].